

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף קד.

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קמז

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ה"מ שמו שמה)

מאמר האוחז תאוותיו בידו לא ניכר אצלו בין היים למיתה

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע. רק ידוע שהיא לשון רבנו.

פתיחה

הצדיק שרגיל תמיד בעוה"ז להיות כמו בעולם הבא, דהיינו להיות מופרש מתאוות, כמו בעולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתיה ושום תאוה מתאוות הבהמיות הכלות ונפסדות של העולם הזה אצלו אין חלוק בין מיתה לחיים, כי תמיד הוא עובד השם, וממשיך בעוה"ב רק לעבוד את ה' כמו שנהג בעוה"ז. והסתלקותו היא כמו שעובר מחדר לחדר:

ליקוטי הלכות

ח"מ שלוחין הלכה ה' אות לר - ועל פן שני תלמידי חכמים ההולכין בדרך צריכין להזהר ביותר שיהיה ביניהם דברי תורה, שהוא בחינת קבלת התורה, שהוא ברור המדמה, שהוא בחינת התגברות הרוחב על הסוס וכו' כנ"ל, שהוא עקר תקון הליכת הדרך כנ"ל. וזהו 'יהי המה הלכים הלוך ודבר בדברי תורה והנה רכב אש וסוסי אש' דיקא 'ויפרדו וכו'". כי ההסתלקות ממנו היה דיקא על ידי רכב אש וסוסי אש, להורות שהוא רבי אמת שמסר תורתו לאלישע תלמידו שעל ידי זה ירדו מלמעלה רכב אש וסוסי אש הפך סוס פרעה ורוכבו שהוא פגם המדמה, כי הוא זכה לבחינת רכב אש וסוסי אש שהקדים הרכב להסוס, כי הסוס טפל לרוכב. והיו בלם של אש להכניע הרע של המדמה שמשם עקר המיתה שנגזר על אדם הראשון, אבל אליהו לא מת, כי זכה לרכב אש וסוסי אש להכניע הרע שלהם, כי מהאש יצאו והאש תאכלם ועל ידי זה דיקא נסתלק ממנו לחיי עולם, כי הצדיק האמת הזוכה לכל הנ"ל אינו מת. וזה רואין ביותר על ידי אליהו שלא מת כלל והוא חי וקיים לעולם, וממנו נלמד לכל הצדיקים אמתיים שאף על פי שמתו ונקברו הם חיים וקיימים לעולם. וכמו שכתב אדוננו מורנו ורבנו זכרונם לברכה על מאמר רבותינו זכרונם לברכה, אין אדם מת וחצי תאוותו בידו וכו', עין שם (סימן קמ"ד), הינו מאחר שברר המדמה ששני תלמידי חכמים ההולכים בדרך ואין ביניהם דברי תורה בחינת רוח הקודש, מת וכו' ל. ועל פן למדו רבותינו זכרונם לברכה מזה ששני תלמידי חכמים ההולכים בדרך ואין ביניהם דברי תורה בחינת רוח הקודש, בחינת ברור המדמה, שצריכין ביותר בדרך שהוא בחינת צאתו ששם התגברות המחשבות המבלבלות של המדמה ביותר, שעקר התקון על ידי דברי תורה כנ"ל, על פן פשאין ביניהם דברי תורה ראוין לשרף על ידי הרע שבמדמה שהוא בחינת אש, אבל על ידי דברי תורה, שהוא בחינת הלא כה דברי כאש, שהוא בחינת קבלת התורה שנתנה באש, בחינת המשכת רוח הקודש הנ"ל, על ידי זה מבררין המדמה וכו' ונתתקן הכל וכו' ל.

שיחות השייך לתורה זו

שיחות הר"ן סימן צו - ראוי לאדם להרגיל את עצמו להיות בעולם הבא, דהיינו להיות מופרש מתאוות, כמו בעולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתיה ושום תאוה מתאוות הבהמיות הכלות ונפסדות של העולם הזה (כמבואר בברכות ז.). וכמו שאנו רואין החולה מחמת שהוא סמוך קצת לעולם הבא על כן הוא מואס באכילה ושתייה ומשגל ואין לו שום תאוה, אדרבא כל התאוות קצים ומאוסים עליו מחמת שהוא סמוך לעולם הבא שאין בו אכילה ושתייה וכו'. כן יש לאדם להרגיל עצמו בעודו בחיים חיותו ובבראותו שיהיה יכול להתנהג בלא תאוות כמו בעולם הבא. ובודאי אם היה נזכר בטוב זכרון מתענוגי העולם הבא, בודאי לא היה יכול לסבל כלל חיות ותענוגי העולם הזה (ראה לק"ה שבועות ב' יב). עד שבשביל זה מעלה גדולה השכחה. אף שהיא מדה לא טובה, עם כל זה היא מעלה שעל ידה אפשר לאדם לחיות בעולם הזה (רח). כי אם היה נזכר מתענוגי העולם הבא, כי יש מלאך גדול מאד שיש לו אלף ראשים וכל ראש יש לו אלף לשונות וכל לשון יש לו אלף קולות וכל קול יש לו אלף נגונים. וכשהמלאך הזה עומד לשורר בודאי יפה ונעים מאד אשר אין להעריך ולשער כלל (כמבואר בראשית חכמה שער האהבה פרק י' אות יא). ועתה יזכר האדם עצמו פחיתות ושפלות ערכו נגד זה, ואיך יוכל לסבל חיי, בודאי ימאס עצמו בחייו עד שיגוע בלא עתו. וכן אם היה זוכר פחיתותו בפרט, כמו כמה אנשים שהם מלוכלכים ומתעבים מאד בעוונות, בודאי אם לא היה שכחה כלל לא היה אפשר לו להרים עצמו כלל לעבודת השם יתברך. ומחמת כל זה השכחה הוא מעלה מצד זה. אבל האדם ראוי לזכר עצמו לבל יאבד עולמו חס ושלום (ראה תורה נד אות א' ב'): וחכמינו, זכרונם לברכה, אמרו (במשנה עוקצין פ"ב מ"ב): 'שעתידי הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות' וכו'. וישער בדעתו גדולת עולם אחד וכמה וכמה בתים יש בו, וכמה וכמה חצרות ומבואות, וכמה וכמה עירות ומדינות וגדל שטח של כל עולם, וכמה וכמה כוכבים ומזלות עד אין מספר וגלגלים נפלאים ונוראים שיש בכל עולם ועולם. כי כל אלו יש בעולם אחד מהעולמות. ומעתה ש"י עולמות שיש לכל צדיק, מה יקרה גדולתו ושעשועיו ותענוגיו עד אין להעריך ולשער:

שיחות הר"ן סימן קנו - כשהיה באומאן שמע בביתו קול של הצועקים על הבית עלמין (ראה ח"מ נסיעתו ושיבתו באומן לג) על קברי אבותם שדרכם לצעק ולהתפלל שם בקול מר כנהוג. ופעם אחת שמע אשה אחת שהיתה צועקת שם על קבר אביה: אבי, אבי, בקול מר מאד ובתו תחיה היתה עומדת אצלו אז. ענה ואמר לה: האשה הזאת צועקת בכונה היטב אבי אבי, אבל אביה אינו בכאן כלל. ואמר אז שטוב כשבאים על קברי אבות לומר להמתים השוכנים סביב סביב לקבר אביהם ואמם

וכיוצא שבאים אליו, לבקש מהם שיודיעו לו שבא בנם או בתם אליו. כי בודאי לא כל המתים נסתלקים ממקום קבורתם למקום שנטרדים כי הרבה שריים על קברם. על כן טוב להודיעם כדי שהם יודיעו לאביהם וכו' (ראה שבחי הבעש"ט עמ' קכ): ואמר אז: אבל אצל הצדיק אין צריכים לחשש על זה שמא אינו שם. כי מיתת הצדיק הוא רק כמו מי שיוצא מחדר לחדר אחר. והמשיל אז לבתו על עצמו: כמו שאני עתה בחדר זה ואחר כך אני יוצא מחדר זה ונכנס לחדר השני וסוגר הדלת אחרי. אם אתה תבוא אצל הדלת ותצעק אבי אבי וכו' לא אשמע דבריך! כדברים האלה נשמע מפיו הקדוש כמה פעמים שרמז לכל אחד ואחד כמה גדולה המעלה של מי שיזכה לבוא על קברו הקדוש והנורא. כי בודאי ישמע דבריו ויעזר ויושיע לו בכל מה דאפשר:

עד כאן השיחות

קושיות

- א. צ"ע מדוע נקט רק תאוות אכילה ושתייה האם מי שאין לו תאוות אכילה ושתייה אבל שקוע בתאוות כבוד ניאוף וממון (ומחלוקת²) כידוע שיש שאין להם תאוות אכילה כי עסוקים בתאוות אחרת עד מעל הראש, האם אצלם אין חילוק בין מיתה לחיים?
- ב. ואין זה החילוק אלא אצל זה האדם שנמשך אחר תאוות אכילה ושתייה כל ימיו – צ"ע האם כל ימיו דייקא? האם מי שרק חצי ימיו בתאוות הוא אין אצלו חילוק בין מיתה לחיים. ומסתמא יש חילוק בין חצי ראשון לחצי שני, אבל צ"ע מי ששעה לפני מיתתו בטל ממנו התאוות, כגון זקן או חולה האם זה חסד ה', או שהן בטלו רק לשעה אבל במיתתו יחזרו?
- ג. רבנו מצטט מדרש בקהלת רבה אין אדם מת וחצי תאוותו בידו צ"ע, כי לכאורה צ"ל להפך שאדם מת עם רק חצי תאוותו ומדוע נקרא שאין חצי תאוותו בידו? שהרי אם רוצה מאתים ויש לו רק מנה, הרי חצי תאוותו בידו. ואם הכוונה שמה שיש לו כבר לא תאב אליו, א"כ כל תאוותו אין לו בידו, ולא רק חצי.
- ד. הצדיק גם לאחר מיתה הוא עובד את הש"י. – צ"ע מברכות יז. מרגלא בפומיה דרב ולא כעולם הזה העולם הבא| העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר (שמות כד–יא) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו:
- ה. חציו לה' חציו לכם נאמר בגמרא פסחים סח: לעניין יום טוב– צ"ע מדוע רבנו לא הזכיר שבת. ומדוע לא הזכיר חוה"מ ור"ח?
- ו. ויש ימים שהותרה אכילה ושתייה כגון יו"ט שנאמר בו חציו לכם – צ"ע כי בש"ע או"ח תקכ"ט³ מבואר שצריך לכבד את היו"ט ולענגו באכילה כמו שבת. וכן בר"ח וחוה"מ מי שלא מכבד באכילה ושתייה נקרא מבזה את המועדות.
- ז. חציו לה' חציו לכם – הלשון משמע שהוקש חציו לה' לחציו לכלם. משמע שצריך לכבד באכילה ושתייה כמו בחצי שכולו לה'. נמצא שגם האכילה ושתייה הן כבוד יו"ט ומדוע צדיק כובש את הכבוד הזה. עין בפנים שנחלקו בזה הב"ח שסובר שה"נ חציו כפשוטו, והפרי מגדים סובר שחציו לאו דווקא העיקר שגם ילמד וגם יאכל.

הקדמה

נראה כוונת רבנו בתורה זו למה שאמר בשיחות הר"ן שצריך אדם להרגיל עצמו לחיי עוה"ב ששם אין אכילה ושתייה ולא שום תאוות עולם הזה, אלא רק תורה ותפילה, ע"כ צריך להתפלל ולהשתדל לזכך חומרו שלא יהיה תאב וחסר את הבלי עוה"ז, כדי שמייד כשיפטר יוכל בקלות לשכוח מהן, ולא יהיו חסרים לו כלל. וכאבות פ"ד משנה כב המתים להחיות⁴, דהיינו שמיתת הגוף תהיה לנפש כמו יציאה מבית האסורים, ולא ח"ו כעבד

² ראה תורה קמה שמחלוקת היא גם תאוות.

³ שו"ע או"ח סימן תקכ"ט (א) מצות יו"ט לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתייה. ואל יצמצם בהוצאת יו"ט, וצריך לכבדו ולענגו כמו בשבת:

משנה ברורה (א) מצות יו"ט לחלקו וכו' – דבחד (א) קרא כתיב עצרת תהיה לכם ובחד קרא כתיב עצרת לה' אלהיך וע"כ אחז"ל דצריך לחלקו חציו לה' דהיינו לתורה ותפלה וחציו לכם דהיינו לאכילה ושתייה בשביל עונג יו"ט (ב) וע"כ יש לגעור בחזונים המאריכים יותר מחציו של יום (ג) וכתבו הפוסקים דכך הוא הדרך הנכון בבוקר מקדימין לילך לבה"כ ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענינו של יום ומתפללין מוסף וחורין לבתיהם ואוכלין והולכין לבתי מדרשות ושונין עד חצי היום ואח"כ כשבא זמן מנחה מתפללין תפלה המנחה להתענג בשמחת יו"ט שאר היום עד הלילה כדי לקיים חציו לכם ועיין לקמיה בסעיף ג':

(ד) כמו בשבת – דכתיב (ה) וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכבוד וימים טובים נאמר בהן מקרא קודש (ו) וגם בתורת כהנים איתא מקרא קודש (כמבואר בהרמב"ם בפ"ו מהלכות יו"ט) קדשהו ובמה אתה מקדשו במאכל ומשתה וכסות נקיה:

⁴ ראה ביאור תפארת ישראל וקין והמתים להחיות – מיתת הגוף הוא כדי להחיות הנפש, להאיר באור החיים, ולא אמר לחיות כדקאמר ברישא, משום דזה אינו בטבע, רק ע"י כח הקב"ה שבידו להחיות שם הנשמה, ולהוציאה מגי צלמות החשיכה הנוראה, לאור באור החיים:

נרצע שתאב לחזור לאדונו הגוף האכזר. וכך גם לעניין הרגל הלימוד כמבואר בספר המידות (ערך למוד אות א) הרגל הלמוד הוא עולה למעלה על קיום כל המצוות¹⁷. כי מי שלא מסוגל לשבת וללמוד שעות ארוכות מסתמא הגן עדן יהיה לו גיהנם. וראה תורה קצא, שאפילו מי שלא קשה לו ללמוד אבל לא הכין ליבו להבין שכלים וסברות של תורה אפשר אפילו שיזכה להיות בג"ע סמוך לאיזה צדיק גדול מכח איזה מצווה גדולה שעשה, אבל הצדיק ירגיש עונג נפלא והוא לא ירגיש כלום.

רבנו בתורה זו מתייחס רק לתאוות אכילה ושתייה וצ"ע אולי כיון שהיא הנפוצה ביותר, אבל בוודאי כל תאוה שאדם קשור בה ולא יכול בלעדיה קושרת אותו לעוה"ז, ומאד יהיה ניכר אצלו ההבדל בין לפני המיתה לאחריה, שאז אין שום אפשרות למלא את תאוותו, והוא בשאל תחתיות נורא של תאוה בלי מילוי, כמו שאלה בלי תירוץ, שתייטר אותו זמן רב, ה' ישמור ויציל.

אעפ"כ נראה שרומז גם לאויות ממון בחז"ל שבו פתח את התורה אין אדם מת וחצי תאוותו בידו וההמשך שם יש לו מנה רוצה מאתים, ועיין תורה כג ובסוף המעשה מבעל תפילה שתאוה נוראה זו הכי קשה לצאת ממנה, ומסתמא הכי נמי בעוה"ב, מי שאחוז בה יסבול מרורות אם ישאר דבוק בה אחרי הסתלקותו לעולם שכולו רק אמונה, והוא עדיין אחוז קשור ודבוק ותאב לממון, למבט בוגד והשר הגדול, שהוא עבודה זרה שתחובות בה על ע"ז שבעולם (כמבואר כל זה בתורה כג). ועל כן גם תחילת דינו של אדם בעוה"ב הוא על לימוד תורה ואמונה¹⁸.

עד כאן ההקדמה

תורה קמד [17] (לשון רבינו ז"ל)

אין אדם מת וחצי תאוותו בידו {מ"ר קהלת סדר א [17]}¹⁹, המשך המדרש שם הוא איש לו מנה רוצה מאתים, דהיינו תאוות ממון הנוראה, שגורמת לאדם הרגשת חיסרון נורא שתמיד כמה שיש לו הוא מרגיש שחסר לו כפול. נמצא שכאן רמז רבנו לתאוות ממון ובהמשך מדבר בפירוש על תאוה אכילה ושתייה, אבל פשוט שכונתו לכל התאוות, אלא שהיא כנראה מצוייה ביותר. והמשותף לכולן שהאחוז בהן תמיד מרגיש חסר אותן ומנסה למלא חסרונן בהן ולמעשה נמצא ממלא חסרון בעוד יותר חסרון. וכמ"ש חז"ל תאוות ממון כנ"ל שתמיד רק חצי תאוותו בידו, ועל תאוות אכילה "בטן רשעים תחסר" ועל תאוות ניאוף משביעו רעב וכו'. ועל הכבוד אמרו (עירובין יג) כל הרודף אחרי הכבוד הכבוד בורח ממנו.

בסוף התורה מבאר רבנו את מאמר חז"ל הנ"ל שאין אדם מת דהיינו לא ניכר המיתה אצלו, אם הוא אחוז גם את החצי תאוה שמותר לו, בידו ונמנע ממנה. כי בוודאי כל התאוות יש בהן גם צד של מצווה ויש צד של היתר ויש צד של איסור. כגון מאכל של איסור נבלה, ושל היתר דהיינו כל מה שלא אסור, ושל מצווה כגון אכילת מצה בפסח. ובודאי לא ברשעים הנכשלים באיסור עסקינן, אלא ברוב העולם שרובו תאוותיו הן היתר, דהיינו הרשות והיא הרשת שפורס לו הסט"א, ותופס אותו להיות אחוז בתאוה ולרדוף אחריה. אבל הצדיק אחוז תאוותו בידו ולא נופל ברשת הזו ועל כן בשעת הסתלקותו מהעולם לא ניכר אצלו ההבדל כי כמו שבעוה"ז לא היה חסר לו הבלי עולם כך גם בעולם הבא לא חסר אותם.

כי אצל הצדיק אין חילוק בין החיים ובין לאחר מיתה, כי גם לאחר מיתה הוא עובד את הש"י כחז"ל אין עבודה אלא תפילה (תענית ב.)²⁰. אע"פ שכתוב במתים חפשי²¹, הכוונה למצוות, אבל

¹⁷ מקורו כותב ירושלמי פאה סימן י'. ור' צדוק הכהן ציין כאן לגמרא בקדושין מ: וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעלית בית נתזה בלוד נשאלה שאילה זו בפניהם תלמוד גדול או מעשה גדול נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול נענה ר"ע ואמר תלמוד גדול נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה.

¹⁸ ראה תוספות על קידושין דף מ: – אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה. והא דאמר בפרק במה מדליקין (שבת לא.) כשמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה היינו דווקא לענין שאלה ששואלין לו על משא ומתן אבל מ"מ נפרעים ממנו תחלה על שלא קבע עתים לתורה:

¹⁹ לא ידוע מתי והיכן נאמרה

²⁰ קהלת רבה על פ"א פסוק יג וסע על פ"ג פסוק י'

²¹ קהלת רבה פרשה א פסקה לב – אמר ר' יודן בשם ר' איבו אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו אלא אין אית ליה מאה בעי למעבד יתהון תרתין מאוון ואן אית ליה תרתי מאוון בעי למעבד יתהון ארבעה מאה לענות בו.

קהלת רבה פרשה ג פסקה יג (א) (י) ראיתי את הענין א"ר איבו זה שיפוטו של ממון דאמר ר' יודן בש"ר איבו אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו אלא אם אית ליה מאה בעי דיעבדון תרתי מאה ומאן דאית ליה תרתי מאה בעי דיעבדון ארבעה לענות בו.

המדרש מדבר מתאוות ממון ורבינו דורש לענין תאוות אכילה ולעצם המאמר צ"ע לכאורה צ"ל להפך שאדם מת עם חצי תאוותו ומדוע נקרא שאין חצי תאוותו בידו אם רוצה מאתים ויש לו רק מנה הרי חצי תאוותו בידו. ואם הכוונה שמה שיש לו כבר לא תאב אליו אי"כ כל תאוותו אין לו בידו ולא רק חצי.

²² תענית דף ב. – דתניא (דברים יא-יג) לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה שהיא בלב הוא אומר זו תפלה.

בתורה ותפילה אין חילוק אצלו, ובאמת גם במצוות צדיק גדול אינו חפשי מהם לגמרי¹⁷. ואע"פ שהתורה שלומדים בעוה"ב היא רק מכח הכלים שהכין בעוה"ז אבל צדיקים גם בעוה"ב ילכו מחיל אל חיל¹⁸. ובפרט מי שמזכירים שמו כשלומדים דברי תורה שחידש בחייו, אזי גם נחשב ללימוד של עוה"ז שיש בו תוספת שכר (ראה לקמן תורה קמה). ואם החזיק באיזה מצוה במיוחד זוכה להתעבר באדם החי בעוה"ז המקפיד גם הוא באותה מצווה, וזוכה לשכר (כמבואר בשער הגלגולים¹⁹) והיו צדיקים שגם אחרי הסתלקותם באו כבחייהם ואף יכלו להוציא את החיים ידי חובת קדוש²⁰ כגון רבי יהודה הנשיא (בכתובות קה) כי בחייו לא נהנה מאכילה ושתיה ומכל הבלי עוה"ז כלל (כתובות קד.)²¹

זוהר שמות דף קטו: – דְּבַצְלוֹתָא דְּבַר נֶשׁ, אִיהוּ כְּעָבֵד, דְּאִתְמַר בֵּיה שֵׁשׁ שְׁנַיִם יַעֲבֹד. וְאִין עֲבוּדָה, אֶלָּא תַפְלָה. שֵׁשׁ שְׁנַיִם יַעֲבֹד: ג' ראשונות, וג' אחרונות דשליח צבור אפיק ליה לבר נש ידי חובתו, למאן דלא ידע לצלצה בהו דצדיק חי עלמא, אתקרי בהו, על שמייה.

¹⁴ **שבת דף ל.** – שאלו. שאילה זו לעילא מר' תנחום דמן נוי מהו לכבות בוצינא דנורא מקמי באישא בשבתא פתח ואמר אנת שלמה אן חכמתך אן סוכלתנותך לא דיין שדבריך סותרין דברי דוד אביך אלא שדבריך סותרין זה את זה דוד אביך אמר (תהילים קטו-יז) לא המתים יהללו יה ואת אמרת (קהלת ד-ב) ושבח אני את המתים שכבר מתו וחזרת ואמרת (קהלת ט-ד) כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת לא קשיא הא דקאמר דוד לא המתים יהללו יה הכי קאמר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות קודם שימות שכיון שמת בטל מן התורה ומן המצוות ואין להקב"ה שבח בו והיינו דאמר ר' יוחנן מאי דכתיב (תהילים פח-ו) במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצוות.

¹⁵ **ראה שם הגדולים (חיד"א)** – חלק גדולים – מערכת א אות קצט – כמה שנים הייתי תמיה על מנהג ישראל שמתפללין בזה האר"ה אצל קברות הצדיקים ואין לקרות ק"ש או להתפלל תוך ד' אמות של מת או בבית הקברות כמ"ש בא"ח סי' ע"א ולהרמב"ם לא יצא אף בדיעבד. וכיוצא בזה הייתי תמיה על מ"ש בספר עמק המלך דאע"ה השלים מנין וכן על מעשה שעשה רבינו הארי"ז זצ"ל בבהכ"נ וכיוצא. עד שמצאתי בספר חסידים תתשכ"ט שכתב רבינו הקדוש היה נראה בבגדי חמודות שהיה לובש בשבת ולא בתכריכין ופוסר ב"ב מקידוש כי הצדיקים נקראים חיים ולא כשאר מתים שהם חפשים מן המצוות עכ"ד. ובוה תנוח דעתנו בכל החקירות הנז' ויותר מהמה. ובוה אפשר לפרש מאי דאמרינן פ' במה מדליקין (שבת ל, א) א"ר יוחנן מאי דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצוות. וכבר כתיבנא בעניותין בספרי הקטן פתח עינים על העין יעקב במאמר זה שם. אך לפי דרכנו עוד מילתא בפומאי והיתה לבאר. ונקדים מ"ש מהרש"א בחידושי אגדות פרק גט פשוט וב"ב קסה, אן אהא דאמרינן ג' עבירות אין אדם ניצול בכל יום וכו' דדייק למנטק אדם דהוי אדם דעלמא אבל החסידים ניצולין. ור' יוחנן ק"ל בכתוב דהול"ל המתים חפשים, ולזה פירש דהכונה במתים שלמראה עינים הם מתים, וכולל חסידים ובינוני דלא דיבר הכתוב אלא בחסיד ובינוני האחד חפשי והוא הבינוני חפשי אבל החסיד אינו חפשי ומקיים המצוות שם וכמ"ש פרק הפועלים וב"מ פז, אן שהאבות מתפללים. וזה שרמו ר' יוחנן באומרם כיון שמת אדם דייקא אדם דעלמא לאפוקי חסיד כמ"ש מהרש"א אהיא דגט פשוט:

¹⁶ **לק"ה הכשר כלים הלכה ד אות ז'** – הַצְדִּיק גַּם אַחַר הַסְתַּלְקוֹתוֹ הוּא גַּם כֵּן עוֹלָה וּמִסְתַּלֵּק בְּכָל פְּעַם מִדְרָגָא לְדְרָגָא גְבַהּ יוֹתֵר בְּחִינַת יְלֻכוֹ מַחִיל אֶל חֵיל, כְּמוֹ שְׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוּם לְבִרְכָה, צְדִיקִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה וְכוּ' וּבִשְׁעַת הַסְתַּלְקוֹת יְכוּלִין לְקַבֵּל פִּי שְׁנַיִם. וְעַל כֵּן בְּכָל פְּעַם שְׂבָאִים עַל קְבְרוֹ הַקְדוּשׁ יְכוּלִין לְקַבֵּל בְּחִינַת הָאֵרַת פִּי שְׁנַיִם מִמְקוֹם גְּבַהּ מְאֹד, שְׁעַל יְדֵי זֶה גַּם הוּא יְכוּל לְהִתְתַּקֵּן.

פרפראות לחכמה על תורה ד' אות כג – (חולין זו) גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם ואפילו משה רבינו ע"ה השיג אחר הסתלקותו מה שלא השיג בחייו וכמו שאמרו רז"ל (עין בליקוטי הש"ס להארי"ז) מסכת ברכות על מאמר רז"ל (סוף ברכות) תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר (תהלים פ"ד) ילכו מחיל אל חיל הענין כי בעולם שלאחר המיתה תלמידי חכמים עוסקין בתורה ועולין ממדריגה למדריגה ומישיבה לישיבה, כי אפילו משה רבינו ע"ה בכל יום ויום עולה ומשיג יותר, כי כמו שהשם יתברך אין לו סוף כך תורתו אין לה סוף וכו'

¹⁷ **שער הגלגולים** – הקדמה א – גם בזה תבין ענין המפורסם בדברי רז"ל, כי רוחיהו דצדיקייא או נשמתיהו, באים ומתעברים באדם, בסוד הנקרא עיבור, לסייעו בעבודת השי"ת, וכמ"ש במדרש הנעלם מכתבת יד, על הבא ליטהר מסייעים אותו, ר' נתן אומר נשמתם של צדיקים, באות ומסייעים אותו. וכמ"ש בהקדמה פרשת בראשית בספר הזוהר, על רב המנונא סבא, שבא אצל ר"א ורבי אבא, כדמות טעין חמרי וכו':

¹⁸ **ספר חסידים** – סימן תתשכט – ורבינו הקדוש היה נראה בבגדים חמודות שהיה לובש בשבת, ולא בתכריכין, להודיע שעדיין היה בתוקפו, ופוסר את הרבים ידי חובתן בקידוש היום, ולא כשאר המתים שהם חפשי מן המצוות, כי אם כחי בבגדים כמו שהיה לובש בחייו, והצדיקים נקראים חיים אפי' במיתתם ופוסר בקידוש בני הבית:

¹⁹ **כתובות דף קד.** בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתי יצתה ב"ק ואמרה יבא שלום ינוחו על משכבותם.

תוספות שם – לא נהניתי אפילו באצבע קטנה. דאמרינן במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו ומייתי הא עובדא דרבי:

שיטה מקובצת שם – אצבעותי שעסקתי בכל כחי בתורה ובמצוות ולא נהניתי בעולם הזה אפילו לפי תורה שיגעתי באצבע קטנה שלי. רש"י ז"ל במהדורא קמא. וכן פירש במהדורא בתרא ולא נהניתי בעה"ז. לפי תורה שיגעתי באצבע קטנה והוא יגע בעשר אצבעות וכל מה שהיה משתבח היינו בעסק התורה. אבל התוספות ז"ל לא פירשו כן אלא שגם היה משתבח שלא נהנה בעה"ז אפילו באצבע קטנה כלומר שלא נהנה כלום מעה"ז ומייתי ראיה מדאמרינן במדרש עד שאדם מתפלל שתכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך מעיו ומייתי מהך עובדא דרבי והקשו בתוספות בפ"ק דע"ז מהא דאמרינן התם דלא פסק מעל שלחנו לא צנן ולא חזרת ותירצו דאוכלי שלחנו היו רבים והיינו לשיטתם אבל לשיטת רש"י ניחא וכדכתיבנא כנ"ל:

עין שם צל"ח שם שמקשה הרי כך היא דרכה של תורה ומה הרבותא שהתפאר בה רבי. ותרץ שזה דווקא בתחילת הלימוד אבל אח"כ מותר ורבי החמיר על עצמו ע"ש.

ואין זה החילוק בין חיים למיתה אלא אצל זה האדם שנמשך אחר תאוות אכילה ושתיה¹⁷ כל ימיו, ולאחר מיתה אין אוכל ושותה, זה נקרא מת, והמיתה נכרת אצלו. כי נשאר בעוה"ב שאין בו אכילה ושתיה, עם התאוות, ואין לו במה להשקט הרעב והצמא. ובאמת כבר בחייו נקרא מת (כמבואר בברכות יח:)/¹⁸ כיון ששקוע בהבלי עולם כלה זמני ואובד. ועל כן ניכר מאד אצלו ההסתלקות לעוה"ב כי בעוה"ז היה לו הבליים לרדוף אחריהם אבל בעוה"ב הם לא נמצאים כלל, והרגשת החסרון שלהם היא גדולה, ובעולם האמת היא עם בושה נוראה.

לבאר מאמר חז"ל הנ"ל 'אין אדם מת וחצי תאוותו בידו', מביא רבנו דוגמא מיום טוב שנאמר בו חציו לה' וחציו לכם. ונראה שזה רק דוגמא ומשל להנ"ל, שכל תאוה יש בה צד מצווה, וצד היתר, והן בחי' חצי לה' וחצי לכם, והצדיק אוהו תאוותו בידו, ולא נגרר אחר ההיתר, וכל מעשיו רק בעסק המצווה.

ויש ימים שהותרה אכיל' ושתיה כגון ביום טוב כשחז"ל דהיינו רבי יהושע בגמרא (פסחי' סח ע"ב)/¹⁹ חציו לה' וחציו לכם. דהיינו שצריך לכבד את היום טוב גם בעסק התורה וגם בשתי סעודות

ועיין צדקת הצדיק לר' צדוק הכהן סוף אות רסב – שצדיק גדול כרבי אע"פ שלא פסק משלחנו צנון וחזרת, יכול לאכול ולשתות בלי להנות מההנאה שהיא מעטיו של נחש עי"ש זה לשונו – מ"מ כמעט א"א לאדם לימלט מהנאת רשות בעוה"ז שהוא כרוך בעקביו ע"י עטיו של נחש. שע"ז אז"ל (מ"ר ר"פ תזריע) בעוון מלא אפי' חסיד שבחסידיים כו' שלכן לא תיקנו ברכה על הזיווג שבוה כמעט א"א לינצל מהרגשת עונג גופני. וזה טעם מיתה בעטיו של נחש שע"ז נגזרה המיתה וחבוט הקבר כנודע שהוא על כל עינוגי הרשות. הגם דיש כד"ש (גדרים כ: ברי"א דומה למי שכפאו כו' וכ"א (יבמות קג סע"א) ביעל דלא מתהני מעבירה דכל טובתו כו'. ובודאי מי שבכוהו כך שלא ליהנות ממה שבו הטלת זוהמא יוכל ג"כ שלא ליהנות לעולם הנאה שהוא מעטיו של נחש וכאז"ל (כתובות קד.) ברבי שאמר דלא נהנה מעוה"ז באצבע קטנה ובודאי נשתמש בכל צרכי עוה"ז וכקו' תוס' (ע"ז יא.) מלא פסקו צנון וחזרת. רק לא הרגיש עונג גופני הנמשך מעטיו של נחש. מ"מ הרי עטיו של נחש כרוך בכל א' ועל רבי נודע מטעם המקובלים דבאמת לא מת נראה דהוא הי' נקי באמת לגמרי כל ימיו. וזה א"א רק ע"י דברי תורה שמקיא חלב אמו גם הנאה דקטנות. וזה טעם (מ"ש תמיד לב.) מה יעשה אדם ויחי' ימות עצמו על ד"ת עי"ז וזכה לחיים נצחיים כנ"ל:

כעין זה כתב ר' צדוק בפוקד עקרים – תחלת היציאה א"א אלא ע"י התפלה הבאה מכח היראה ואח"כ גוף ההתפשטות הוא ע"י התושבע"פ דעי"ז יוכל להתפשט במקום שמתפשט ומ"מ לא יצא מהקודש, וכד"ש ברבינו הקדוש שחיבר המשניות יסוד תושבע"פ ועי"כ הי' מובדל לגמרי מכל חמדות עוה"ז שלא נשתקע בשום א' וכמ"ש על עצמו (כתובות ק"ד א') דלא נהנה מעוה"ז אפי' באצבע קטנה ונודע פי' המפ' דר"ל באותו אבר ע"ד לא כל האצבעות שוות, (בפסחים ק"ב ב') ומ"מ אמרו בע"ז (י"א א') דלא פסקה מעל שולחנו כו' והיינו דכל הנאותיו הי' בקדושה ואע"פ שהי' לו עושר עצום וכל מיני חמדות והנאות עוה"ז בכל התפשטות הנאותיו לא הי' שום הנאה לגרמי' ביציאה מהקודש.

¹⁷ **שיחות מוהר"ן** – **אות נא** – ...ענה ואמר קיא: או שצריכין לזה רחמנות מהשם יתברך, או יגיעות ועבודות או שצריכין שניהם, שיהיה לו יגיעות גדולות בעבודת ה' וגם רחמנות מאתו יתברך, קדם שזוכין שיעמדו וישקטו שמרי המח למטה עד שלא ירצה שום דבר בעולם, ויהיה הכל שוה אצלו. "בהתהלך תנחה אותך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך" הינו שהכל שוה. ואין שום חלוק בין העולם הזה ובין הקבר ובין העולם הבא. כי (משלי ו כב): "בהתהלך תנחה אותך" התורה. וכן "בשכבך תשמר עליך" ששם בשכבך בקבר שם גם כן השם יתברך והתורה, וכן "הקיצות" לעולם הבא וכו'. (אבות ו ט) כי מאחר שאין לו שום תאוה ורצון כלל לשום דבר רק להשם יתברך ולהתורה, נמצא שהכל שוה אצלו. בין בעולם הזה, בין בקבר, בין בעולם הבא ככולם הוא דבוק רק בהשם יתברך ובהתורה. כי מי שמקושר בעולם הזה יש חלוק בין העולם הזה שהוא רחבת ידים ובין הקבר שהוא מקום צר, וכיוצא בזה, אבל מי שנודרך מחו ואין לו שום שמרים במח הכל שוה אצלו כנזכר לעיל:

¹⁸ **ברכות דף יח.** – רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואולי בבית הקברות הוה קשדיא תכלתא דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא דלייה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב (קהלת ט-ה) "המתים אינם יודעים מאומה", אמר ליה אם קרית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירושו לך (קהלת ט-ה) "כי החיים יודעים שימותו" אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים, שנאמר (שמואל ב כג-כ) "ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג", (דף יח:) "בן איש חי" אטו כולי עלמא בני מתי נינהו? אלא בן איש חי שאפי' במיתתו קרוי חי. "רב פעלים מקבצאל" שריבה וקבץ פועלים לתורה. "והוא הכה את שני אריאל מואב", שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני. "והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג", איכא דאמרי דתבר גזיז דברדא ונחת וטבל, איכא דאמרי דתנא סיפרא דבי רב ביומא דסיתוא. "המתים אינם יודעים מאומה" אלו רשעים שבהייהו קרויין מתים שנאמר (יחזקאל כא-ל) "ואתה חלל רשע נשיא ישראל". ואי בעית אימא מהכא (דברים יז-ו) "על פי שנים עדים או (על פי) שלשה עדים יומת המת", חי הוא אלא המת מעיקרא:

¹⁹ **עירובין דף סח:** – א"ר אליעזר ומה אם שחיטה וכו': ר' יהושע לטעמיה דאמר שמחת י"ט נמי מצוה היא. דתניא ר' אליעזר אומר אין לו לאדם ב"ט אלא או אוכל ושותה²⁰ או יושב ושונה²¹. ר' יהושע אומר חלקהו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש²². וא"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר (דברים טז-ח) עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר (במדבר כט-לה) עצרת תהיה לכם ר' אליעזר סבר או כולו לה²³ או כולו לכם ור' יהושע סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם²⁴:

מתיבתא פסחים סח:

זו. אין הכוונה לכל היום ממש, שהרי צריך גם להתפלל, ועל כל פנים לקרוא קריאת שמע שהיא דאורייתא, אלא הכוונה לירובו של יום טוב. פרי מגדים (אשל אברם, ארח סי' רנב סק"א). יש לבאר בדברי רבי אליעזר, שמי שתורתו אומנותו ובימות החול מונע עצמו מתענוג, לו ראוי לאכול ולשתות ביום טוב, אך מי שכל ימיו כחגים ראוי שיום זה יהיה אצלו קודש לעבודת ה'. אשל אברם (פירות תושבין, ד"ה ר' אליעזר).

ית. ולא חייב לאכול. אמנם לקבוע בהם תענית אסור, אך אם קיבל על עצמו תענית לכל ימי שני וחמישי שבשנה ובא יום טוב בימים אלו מותר לו להתענות בין לרבי אליעזר ובין לרבי יהושע, מאירי (ד"ה כב). ולדברי תוספות (ברכות מט: ד"ה א) תענית חלום מותר לקבוע (וראה הערה להלן בענין מר בריה דרבינא). ולשיטת רבי אליעזר אכילה ביום טוב היא רשות, שהרי גם כאשר יושב ושונה מקיים את מצות יום טוב, ואם כן מוכח שהיתר המלאכות

שהתירה התורה לצורך אוכל נפש אינו מחמת המצוה ושהרי ניתן לקיימה גם על ידי לימוד מבלי להזדקק להיתר זהו אלא לצורך רשות, ובדבר שהתורה התירה לצורך רשות יכולים חכמים להחמיר בשבות, וממילא לא ניתן להוכיח מכאן להקרבת הפסח שהיא מצוה. שפת אמת (ד"ה ר"י).

יט. ונחלקו האחרונים בדעתו, שמדברי הב"ח (א"ח סי' רמב ד"ה גרסין) משמע ש'חלקו' הוא בדווקא, חצי היום לאכילה ושתיה וחציו השני לבית המדרש, ואינו ראוי לאכול רוב היום וללמוד במיעוט, או להיפך. אולם הפרי מגדים (שם סק"א) כתב, ש'חלקו' אינו בדווקא, אלא ראוי לחלק את שעות היום כרצונו בין לימוד לאכילה.

כ. ואף על פי שפסוק לא מדבר בשמיני עצרת, לא נראה לגמרא לחלק ביניהם בענין זה. מהרש"א (ד"ה כ"ח).

כא. על ידי לימוד תורה – שאחר שלימוד התורה משמח את האדם, ניתן לקיים את מצות השמחה ביום טוב גם על ידו. ומה שאמרו לקמן (קט). שאין שמחה אלא בבשר ובזמן שבית המקדש היה קיים, הכוונה היא שאין שמחה של 'לכם' שהיא אכילה, אלא בבשר. מהרש"א (ד"ה הכל). וראה בילקוט ביאורים מה שכתבו עוד בזה.

כב. נראה לומר בטעמו של רבי אליעזר, שאם היה גם חיוב של 'לה' וגם של 'לכם' היתה התורה כותבתם ביחד, וכיון שכתבתם בנפרד גילתה בזה שהרשות ביד האדם לקיים איזה מהם שירצה, ואילו רבי יהושע דייק ממה שכתוב 'תהיה לכם', שמשמעו חיוב גמור (כפי שמבואר בגמרא (מנחות יט.) ובתוספות (נט. ד"ה זה) לגבי הפסוק (ויקרא י"ב) 'זאת תהיה תורת המצורע'. רבינו משה מאימראן (ד"ה ואמר).

ילקוט ביאורים שם עמ' קמג

הב"ח (סי' רמב ס"א ד"ה ולענין) כתב ש'חלקו' הוא בדווקא שצריך שיהיה חצי לאכילה ושתיה וחצי לבית המדרש, אבל לא יכול לאכול רוב היום וללמוד מיעוט מהיום, וכן לא יכול ללמוד רוב היום ולאכול מיעוט מהיום, וכן כבת השאנת אריה, אבל הפרי מגדים (שם א"א סק"א) כתב שנראה שחלקו הוא לאו דווקא, אלא החיוב הוא גם ללמוד וגם לאכול, אבל יכול ללמוד רוב היום ולאכול מיעוט מהיום, או לאכול רוב היום וללמוד מיעוט מהיום.

וכתב עוד הפרי מגדים שלפי רבי אליעזר יכול ללמוד כל היום ולהתענות, וגם יכול לאכול רוב היום, ואבל לא יכול לאכול כל היום, שהרי חייב בקריאת שמע שהיא מן התורה, ובהכרח ש'כולו' לכם הוא לאו דווקא, ורק 'כולו' לה' הוא בדווקא. ויסוד מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע הוא האם יכול ללמוד כל היום ולאכול.

והשפת אמת (ביצה טו: ד"ה ר"א) כתב שאמנם באחרונים משמע שלפי רבי אליעזר לא יכול לעשות חציו לה' וחציו לכם, אלא צריך שיהיה דווקא כולו לה' או כולו לכם, וכלשון הגמרא להלן, אבל נראה שגם לפי רבי אליעזר יכול לעשות חציו לה' וחציו לכם. ויסוד המחלוקת שלו עם רבי יהושע היא האם חייב לעשות גם 'לכם' ולא יכול לעשות כולו לה', או שלא חייב לעשות גם לכם, אלא יכול לעשות כולו לה'. שלפי רבי יהושע חייב לעשות גם 'לכם', ולפי רבי אליעזר יכול לעשות כולו לה'. אבל אם רצה לעשות חציו לה' וחציו לכם רשאי.

ר' אליעזר סבר או כולו לה' או כולו לכם.

בעל המאור (ד"ה ורבי) כתב שאע"פ שלשון הגמרא לעיל הוא שרבי יהושע סובר ששמחת יו"ט היא מצוה^מ, אבל ודאי שגם לפי רבי אליעזר היא מצוה^מ, אלא שלשיטתו יש לה חליפין ותמורה ע"י שיושב ושונה^מ.

ורבינו דוד (ד"ה דתניא) ביאר כעין זה שחייב להיות יושב ושונה לקיים 'עצרת תהיה לה' אלהיך, או להיות אוכל ושותה לקיים 'עצרת תהיה לכם'.

והמהרש"א (מ"א ד"ה הכל) ביאר שלימוד התורה משמח את האדם, ולכן סובר רבי אליעזר שאו כולו לה' או כולו לכם, משום שיכול לקיים מצות שמחה גם ע"י לימוד תורה. ומה שאמרו להלן (קט). שאין שמחה אלא בבשר הכוונה היא שאת השמחה של לכם מקיימים רק בבשר^מ.

והענף יוסף (על עין יעקב, ד"ה ר"א) הוסיף עוד שמאכל ומשתה משמח רק את הגוף והתורה משמחת רק את הנפש, ונחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע במצות שמחה, שרבי אליעזר סובר שהתורה חייבה את האדם לשמוח באחד משני החלקים האלו דהיינו שצריך לשמח את גופו או את נפשו, ולכן סובר שאו כולו לה' או כולו לכם. ורבי יהושע סובר שחייב לשמוח בשני החלקים, ולכן סובר שחייב לקיים חציו לה' וחציו לכם, כדי לשמח גם את גופו וגם את נפשו.

והשפת אמת (ביצה טו: ד"ה ר"א) כתב ג"כ כדברי המהרש"א. וכתב שלפי זה נראה שלא כמו שנראה מהאחרונים שלפי רבי אליעזר צריך לעשות דווקא או כולו לה' או כולו לכם, ולא יכול לעשות חציו לה' וחציו לכם, משום שיסוד דברי רבי אליעזר הוא שמקיים מצות שמחת יו"ט גם בלימוד התורה, ולכן יכול לשמוח ביו"ט או ע"י תלמוד תורה, ובזמן שלא לומד צריך לאכול, ובזמן שלא אוכל צריך ללמוד. ואם רצה ללמוד כל היום רשאי, וכן אם רצה לאכול כל היום רשאי, וכן אם רצה לאכול קצת מהיום וללמוד קצת מהיום רשאי. ורבי יהושע סובר שלא מקיים מצות שמחה בתלמוד תורה לחוד ולכן סובר שחייב גם לאכול.

והשאנת אריה (שו"ת, סי' פט) כתב עוד שגם מה שרבי יהושע סובר שחציו לה' הוא משום שבתלמוד תורה האדם שמח^מ, אלא שהוא סובר שחייבים לשמוח גם בשמחה של לכם וגם בשמחה של לה', ולכן אמר רבי יהושע שבחציו ישמח ע"י 'לכם'.

הערות המתבתא

לט. והוסיף, שאע"פ שציבור לא עושים פסח שני, אך כיון שליחיד יש תשלומים, זו מצוה יותר קלה, ואין ללמוד אותה משאר מצוות החמורות שאין להם תשלומים.

מ. וכן כתב השאנת אריה (שו"ת סי' טט). והב"ח הוסיף שבוה חלוק שבת מיו"ט, שבשבת צריך שרובו יהיה לה', ובמיעוטו יקיים מצות עונג.

מא. ראה עוד להלן

מב. וראה בביצה (פו) שלשון הגמרא הוא שלפי רבי אליעזר שמחת יו"ט היא הרשות.

מג. שהרי בכמה מקומות התירו חז"ל ביר"ט דברים שאם לא יעשו אותם ימנעו משמחת יו"ט.

מד. ראה במאירי (ד"ה כבר) שכתב שלפי רבי אליעזר יכול להפקיע מצוה זו ע"י שיושב ושונה, וראה במהרש"א (ביצה טו: ד"ה ר"א) שכתב ג"כ שגם לפי רבי אליעזר יש חיוב של שמחת יו"ט, ומה שאמרו בביצה שם שלשיטתו שמחת יו"ט היא רשות הוא רק ביושב ושונה, שהרי נאמר בפסוק 'עצרת תהיה לכם', ובהכרח שאם לא יושב ושונה חייב לאכול. ובוה ביאר מה שמבואר בביצה שם שרבי אליעזר היה שונה לתלמידיו ביו"ט זמן רב, והיו תלמידים שיצאו באמצע שנה, וכעס עליהם, משום שהוא לשיטתו שמחת יו"ט רשות, ומבואר שם עוד שבשעה שסיים ללמוד אמר לתלמידיו לכו אכלו משמנים וכו'. והוקשה לתוספות שם (ד"ה או) שהרי לשיטתו שמחת יו"ט היא רשות, ומדוע אמר להם לאכול אחרי שסיימו ללמוד. ונתיירצו שכל יום היו אוכלים אחרי הדרשה, ומה שאמר להם אכלו משמנים הוא משום שאם יאכלו יש בזה שמחת יו"ט, אבל לא היו חייבים בזה. אבל לפי מה שנתבאר מיושב קשיית תוספות, שאם לא לומד חייב לאכול גם לפי רבי אליעזר, ולכן כשסיימו ללמוד אמר להם לאכול לקיים מצות שמחת יו"ט. וראה בהערה להלן. ויש להעיר שא"כ מוכח מהסוגיא שם שלפי רבי יהושע 'חלקו' הוא בדווקא וכהב"ח הנ"ל, שאל"כ מדוע אמרו שם שרבי אליעזר שכעס על תלמידיו שיצאו באמצע שנה הוא לשיטתו. הרי גם לפי רבי יהושע יכול לקיים מצות שמחת יו"ט אחרי שרבי אליעזר גמר ללמוד. ובהכרח שלפי רבי יהושע צריך לאכול חציו יום, וכיון שרבי אליעזר גמר ללמוד אחרי חצות היום לא היה כועס עליהם אם היה סובר כרבי יהושע. אך יש לדחות שאפילו אם לפי רבי יהושע לא צריך לאכול חציו יום לא היה לו לבעוט

לילה ויום. י"א להאריך על שלחנו כמו שמאריך בלימודו, וי"א שלא דווקא חצי. נמצא שהותר לאכול יותר מהרגלו לכבוד היו"ט. (אבל האכילה ושתייה רק הותרה, ולא נדחה האיסור שבה, כי יו"ט אינו כשבת שבה נדחה האיסור¹⁹, ועל כן מצווה להרבות באכילת שבת כמבואר בתורה קכה, אבל ביו"ט אין מצווה להרבות אלא לכבדו בסעודה מכובדת ולהזמין עניים על שלחנו)

והצדיק אפי' בזאת החצי שמוטר לאכול הוא כובש את יצרו ואוחז את תאוותו בידו. רק את תאוותו אוחז בידו, אבל מקיים סעודות יו"ט. דהיינו עוסק במצווה ומוותר על ההיתר. מלשון רבנו יש ימים שהותרה אכילה ושתייה, משמע שרק הותרה, והכלל שכל המותר מיותר, דהיינו כשמכניס י' חכמה במותר, נעשה מיותר. ועל כן הצדיק כובש יצרו, כי אוחז תמיד בחכמה ושכל שבכל דבר. פרשנו כדעת רבי יהושע (שכדעתו פסקו רוב הפוסקים), שלשון רבנו שהותרה אכילה ושתייה הכוונה יותר מהרגיל, ובוה כובש הצדיק את יצרו. אבל אולי אפשר לפרש גם כדעת רבי אליעזר (שדעתו לא נדחתה לגמרי שהרי יש שפסקו כדעתו) בדעתו יותר שיין הלשון הותרה אכילה ואינו חיוב. וצ"ע אולי אפשר שסובר רבנו שאדם רגיל ינהג כרבי יהושע, אבל צדיק יש לו רשות לנהוג כר"א ולעסוק בתורה כל היום ואפילו אם יבטל סעודת יו"ט וצ"ע.

וזוהו פירוש המדרש הנ"ל וחצי תאוותו בידו, דהיינו אפי' זאת החצי שהותר לו, דהיינו כל דברי ההיתר שבעולם, אפי' בזה הוא אוחז כ"תאוותו בידו ואינו עושה אלא רק מה שהוא מצווה לשם שמים, ועיקר עסקו בתורה ותפילה ומצוות. **בוודאי זה הצדיק אין מת, אלא תמיד חי אפי' לאחר מיתה אפילו אחר שנפרדה נשמתו מגופו, ממשיכה נשמתו לעבוד את ה' ית'. ואין חילוק אצלו בין מיתה לחיים, וכאילו רק עבר מחדר לחדר²⁰, כי תמיד הוא עבד את ה', כנ"ל שהרגיל עצמו לחיות בעוה"ב²¹, ולא נמשך לתאוות העולם הזה כלל, ותמיד הוא עובד השם כי גם אחרי הסתלקותו ממשיך לעסוק בתורה ותפילה, והוא שמח שיצא ממאסר הגוף, שהיה בו עד עכשיו :**

עד כאן ביאור חברותא לתורה קמד

✳

בצחות אפ"ל:

אין אדם מת וחצי, תאוות בידו. רוצה לומר שאם אדם אוחז תאוותו בידו, אזי הוא לא מת וחצי, אבל אם לא אוחז תאוותו, אזי כיון שבחיינו הוא נקרא מת, דהיינו כאילו מת, דהיינו חצי מת, אזי בהסתלקותו הוא עדיין עם תאוותיו שעשו אותו חצי מת בחייו, ואזי הוא מת וחצי.

כי עדיין גם אחרי מותו
תאוותו שעשתה אותו חצי מת, בידו.
אבל הצדיק יודע שכל המותר מיותר,
כי כשמכניס י' חכמה, במותר,
נעשה מיותר.
ועל כן הצדיק כובש יצרו הור,
כי אוחז תמיד בחכמה ושכל שבכל דבר.
ע"כ לא מת אע"פ שנקבר,
כי הרגיל עצמו לעוה"ב, בעוה"ז כבר.

¹⁹ עליהם, משום שהם חששו שלא יגמור ללמוד עד סוף היום ולא יקיימו מצות שמחה, ויתכן לומר עוד שכיון שלפי רבי יהושע מקיים מצות שמחה בין באכילה ובין בלימוד לא היה לו לכעוס עליהם שהפסיקו ללמוד, כיון שהלכו לאכול, ובוה מקיימים מצות שמחה כמו בלימודו.
²⁰ מה. ויתכן שזו כוונת הבעל המאור הנ"ל שלפי רבי אליעזר יש למצות שמחת יו"ט חליפין ותמורה ע"י שיושב ושונה, ובהערה להלן יבואר שכן נראה גם מדברי הבעל המאור להלן שם. וכמו כן יתכן שזו כוונת רבינו דוד הנ"ל. אבל ממה שהמאירי הנ"ל כתב שיכול להפקיע מצות שמחה ע"י שיושב ושונה משמע שלא מקיים מצות שמחה במה שלומד, אלא שנפטר בזה ממצות שמחה.
²¹ מו. אלא שהשאלה אריה לא כתב שהוא משום שתורה משמחת אלא משום שעוסק במצוה ששקולה כנגד כל המצוות. ולכן כתב שנשים שלא מקיימות מצות תלמוד תורה לא מקיימות מצות שמחה ע"י תלמוד תורה. ולשיטתו נשים לא חייבות בחציו לה. וכמו כן לפי רבי אליעזר נשים חייבות בכלולו לכם, אמנם המנחת שלמה (ד"ה ו') כתב שתורה משמחת וכהמהרש"א, וממילא גם נשים שמתענגות בתורה יכולות לקיים את החציו לה, וכן לפי רבי אליעזר יוכלו לקיים את הכולו לה.

²² **ראה קדושת לוי** לרבי לוי יצחק מברדיטשוב – וביום השביעי יהיה לכם קודש. על דרך חציו לה' וחציו לכם (פסחים סה:) ובשבת הלכם הוא גם כן לה'. וזה יהיה לכם קודש, הלכם יהיה גם כן קודש וקל להבין:

²³ סתרי-תאוותו

²⁴ **כנ"ל בשיחות הר"ן סימן קנו – ואמר אז:** אבל אצל הצדיק אין צריכים לחשש על זה שמא אינו שם. **כי מיתת הצדיק הוא רק כמו מי שיוצא מחדר לחדר אחר.** והמשיל אז לבתו על עצמו: כמו שאני עתה בחדר זה ואחר כך אני יוצא מחדר זה ונכנס לחדר השני וסוגר הדלת אחרי. אם אתה תבוא אצל הדלת ותצעק אבי וכו' לא אשמע דבריך! כדברים האלה נשמע מפיו הקדוש כמה פעמים שרמו לכל אחד ואחד כמה גדולה המעלה של מי שיוכה לבוא על קברו הקדוש והנורא. כי בודאי ישמע דבריו ויעזר ויושיע לו בכל מה דאפשר:

²⁵ **כנ"ל בשיחות הר"ן סימן צו – ראוי לאדם להרגיל את עצמו להיות בעולם הבא,** דהיינו להיות מופרש מתאוות, כמו בעולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתייה ושום תאוה מתאוות הבהמיות הכלות ונפסדות של העולם הזה....

